

Hemşireliğin Kuramsal Öğeleri Dersi Öğrenci Geribildirimleri

Nurgün Platin *

Özet

Giriş: Öğrencilerin aldıkları derse ilişkin geribildirimleri hem üniversite yönetimi hem de eğiticinin kendisi için gelişmeyi sağlama yönünden önemli bir veridir. **Amaç:** Bu makale hemşirelikte doktora programında verilen Hemşireliğin Kuramsal Öğeleri dersinde öğrencilerin geribildirimlerinin, dersin hedefleri ile ne denli örtüşüklerini karşılaştırmak amacı ile yazılmıştır. Öğrenci geribildirimleri dersin üç hedeflerine göre gruplanmıştır. Bunlar; öğrencinin hemşireliğin tıptan bağımsızlaşma/profesyoneleşme ve bilimselleşme süreci içindeki gelişmelerini fark ve takdir edebilmesi; öğrencinin hemşirelikteki profesyoneleşme ve bilimselleşme süreci içinde kendi sorumluluğunu görebilmesi ve öğrencinin bir hemşirelik modeli/kuramına göre saha/klinikte uygulama yapmasıdır. Sonuç olarak öğrenci geribildirimleri ile ders hedeflerinin örtüşükleri görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Öğrenci geribildirimleri, ders değerlendirmesi

Student's Feedback In Relation To The Theoretical Components Of Nursing Course

Intruduction: Students' feedback of a course is an important developmental tool for both the course instructor and the university administration. **Purpose:** The purpose of this article is to compare Theoretical Components of Nursing, a doctorate course's objectives with student feedbacks in relation to the course. The student feedbacks were grouped according to the three course objectives. Which are; enable the student's awareness and appreciation of the professionalization and scientific processes in nursing; students seeing their responsibility within these processes and experimenting with a nursing model/theory in a clinical/field setting. As a result it can be said that the student's feedbacks match up with the course objectives.

Key Words: Student feedback, course evaluation

Bir dersin değerlendirmesi çok çeşitli biçimlerde yapılabilir. Bunlardan en sıklıkla kullanılanlar, öğrencilerin not olarak o derste başarıları ve öğrencilerin derse, eğiticiyi ve eğiticinin derste sergilediği çabayı değerlendirmesi ile yapılanlardır. Bu değerlendirmeler öğretim elemanının kendisi tarafından, üniversite yönetimi tarafından ve/veya özellikle yurt dışında öğrenci klüpleri tarafından yapılabilmektedir. Üniversite yönetimi tarafından yapılan değerlendirmeler eğitici kadronun üniversite içinde yükseltmelerinde bile dikkate alınabilmektedir. Öğrenci değerlendirmelerinin "tarafsızlığı" ve "tutarlılığı" tartışılırsa da, ders değerlendirmeleri arasında halen önemli bir yere sahiptir.

Amaç

Bu makale; bu anlayıştan yola çıkarak öğrencilerin geribildirimleri ile, bir dersin hedeflerine ulaşmış olup olmadığını değerlendirmesini örneklendirmek amacı ile yazılmıştır. Değerlendirme, bir hemşirelikte doktora programı kapsamında dört yıldır yürütülen Hemşireliğin Kuramsal Öğeleri dersine ilişkindir.

Hemşireliğin Kuramsal Öğeleri dersi hedefleri

Lisans eğitimi derslerinden farklı olarak lisansüstü derslerinin hedefleri bir programdan diğerine, yıllar içinde ve hatta eğitime göre de değişebilmektedir. Söz konusu olan Hemşireliğin Kuramsal Öğeleri dersinin hedefleri uzun zamandan beri aynı kalmakla birlikte içeriğinde değişiklik yapılmıştır.

Doktora eğitiminin bir meslekte, mesleği her yönde ileriye taşıyacak, sorunlarına bilimsel yaklaşımlarla çözüm üretecek, yenilikler katacak bir insan gücü olduğu inancı bu dersin hedeflerine de yansımaktadır. Bu anlayışla derste, hemşirelikte bugüne kadar profesyoneleşme ve bilimselleşme alanlarındaki gelişmelerin tartışılması, verilen bu emeğin takdir edilmesi ve bu emeğin bundan böyle sürdürülmesinde öğrencilerin kendi sorumluluk ve konularını görebilmesi hedeflenmiştir. Buna göre dersin bugünkü genel hedefleri şöyledir:

1. Öğrencinin hemşireliğin tıptan bağımsızlaşma/profesyoneleşme ve bilimselleşme süreci içindeki gelişmelerini fark ve takdir edebilmesi
2. Öğrencinin hemşirelikteki profesyoneleşme ve bilimselleşme süreci içinde kendi sorumluluğunu görebilmesi
3. Öğrencinin bir hemşirelik modeli/kuramına göre saha/klinik uygulama deneyimlemesidir.

Hedeflerine ulaşabilmek için ders, bugün, hemşireliğin yakın tarihi içinde, yıllara göre profesyoneleşme ve bilimselleşme çabalarını ele alarak işlenmektedir. Bunlardan profesyoneleşme çabalarına yönelik olarak hemşire kuramcılarının çalışmaları tartışılmakta, bilimselleşme çabalarına yönelik olarak da iki bilim felsefesinin hemşireliğe yansımaları örneklendirilmektedir.

Uygulamalı bir ders olan Hemşireliğin Kuramsal Öğeleri dersinin toplam beş günlük stajının hedefi ise, öğrenciler tarafından seçilen bir hemşire kuramcının modeline göre saha ya da klinikte çalışarak, bir hemşirelik modelinin/kuramının uygulamasının gerçek koşullarda denenmesidir.

Bu bağlamda ders içeriği şöyledir:

1. Hemşireliğin yakın tarihi içinde profesyoneleşme çabaları ve örnekler
2. Hemşirelikte bilimselleşme süreci
3. Bilim felsefeleri ve hemşireliğe yansımaları
4. Hemşirelik modellerinin hemşirelik eğitim, yönetim, uygulama ve araştırmalarında kullanılması
5. Hemşirelik modellerini değerlendirme ölçütleri
6. Bir hemşirelik modeline göre klinik/saha uygulamasıdır.

Öğrenci geribildirimlerinin gruplanması

Dersin verildiği dört yılın, son üç yılında, öğrencilerden, o gün sınıftan ayrılmadan önce, dersten "ne aldıkları,

* Emekli Profesör, nplatin@isbank.net.tr

ne anladıkları, dersin kendilerine ne ifade ettiği” ile ilgili bir geribildirim yazmaları istenmiştir. İsim yazmadan verilen bu geribildirimler toplanmış ve her hafta eğitimci tarafından okunmuştur. İlk haftalar değerlendirmelerin çoğunun, öğrencinin dersten “ne aldığı” değil “günün özeti” niteliğinde olması üzerine, eğitimci tarafından ertesi haftalar öğrencilere, bu geribildirimlerde kendilerinden ne beklendiği tekrar açıklanmıştır. Böylece haftalar içinde, amaç dışı yazılan geribildirimlerin sayısında azalma sağlanmıştır.

Bu makale toplanan yaklaşık 290 öğrenci geribildiriminden 129'u ile yazılmaya başlanmıştır. Bu aşamada “günün özeti” niteliğindeki (161) geribildirimler kullanılmamıştır. Öğrenci geribildirimleri önce bilgisayarda yazılmış ve ardından eğitimcinin kendisi tarafından, dersin üç genel hedefi doğrultusunda gruplanmıştır. Gruplanan geribildirimlerde öğrencilerin kendi ifadeleri olduğu gibi kullanılmıştır. Kendi içinde bir mesaj içeren ancak dersin hedeflerine uygun yazılmamış olduğu fark edilen 33 geribildirim daha, bu aşamada gruplamadan çıkarılmıştır. Böylece makalede toplam 96 öğrenci geribildirimi kullanılmıştır.

Öğrenci geribildirimleri ile dersin bugünkü hedeflerinin karşılaştırılması

Dersin üç genel hedefine göre öğrenci geribildirimlerinin gruplanması şöyledir:

A. Öğrencinin hemşireliğin tıptan bağımsızlaşma/profesyonelleşme ve bilimselleşme süreci içindeki gelişmeleri fark ve takdir edebilmesi

- Özellikle Newman’ın daha yüksek bilinç düzeyleri yönünde gelişmeye “sağlık” olarak bakması bana çok anlam kattı, halk sağlığı alanında entegre edebileceğimiz bir görüş.
- Neuman’ın açık sistemler modeli bana göre ilginç ve önemli, özellikle de toplum sağlığının korunması açısından primer, sekonder ve tersiyer korunmanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca Paterson ve Zderad’ın insanın değerli oluşunu varoluşçuluk ile eşdeğer tutması da bana göre farklı ve ilginç, aynı zamanda da önemli geldi. Her iki kişinin kuramı da oldukça açık olarak algıladım. Özellikle de Newman’ın açık sistem modelini bugün oldukça sık kullandığımız ve kullanabileceğimiz bir model olarak gördüm.
- Kuramcıların ortak yönleri olduğunu fark ettim. Özellikle çevreyi ele alarak koruyuculuğa önem vermelerinin önemli olduğunu düşünüyorum. Newman’ın bireyle, bilinçlilikle ve sağlıkla hemşireliği ilişkilendirmesini ve bilinçliliği ele almasını da farklı buldum. Hemşirenin koruyucu rolü bu kuramcılar tarafından daha ön plana çıkarılmış.
- Hemşireliğin içinde de farklı teorilerin olması dikkatimi çekti. Rogers çok farklı geldi. Bizim anladığımız hemşirelikten çok uzak geldi. Ama farklı sentezlerin de hemşireliğe girmesi hemşirelik için bir zenginliktir.
- Rogers’ın hemşireliğe bakışının çok farklı olduğunu, diğer bilimlerden yararlanmanın bu kuramcıda renkliliği daha iyi gördüm. Farklı bilimlerin, bakış açılarının hemşireliğe çok fazla katkıları olduğunu gördüm.

- Bugün transkültürel hemşireliğin önemini bir kez daha kavradım. Ne kadar önemli olduğu ama bir o kadar da göz ardı edildiğini, transkültürel hemşireliğin bakıma neler katacağını hatırladım. Newman’a göre bireyi hangi aşamada korumamız gerektiğini, böylece onun stresle başa çıkma gücünü artıracaklarını anladım. Pozitivistlerle anti-pozitivistler arasındaki farkı gördüm.
- Leninger; transkültürel bakım ile insanı tanımının ve anlamının gerekli olduğu, bunun da bakım vermede önemli olduğunu ifade etti. Bizim şimdiye kadar farkında olduğumuz bazı davranışların aslında kültür olduğunu daha da fark etmemizi sağladı.
- Orlando ve Peplau’da ekollerin, yani hangi ekolün daha çok öne çıktığını bugünkü hemşireliğin temellerinin nerelere dayandığı. Bağımsız rollerimizin ilk kez nasıl ortaya çıkmış olduğunu, nereye temelleniyor olduğunu gördüm.
- Orem ve Neuman’ın kuramlarının özü bence hemşirelik öğrencisine lisans döneminde iyi kavratılmalı ve sağlık sistemindeki problemlerin çözülmesi için bu kuramları anlamış birileri sağlık bakanı görevlerine gelmeli.
- Parse ve Newman’ı dinleyince halk sağlığı alanında çalışan sağlık personelinin toplum için ne kadar önemli olduğunu ve sorumlulukların ne kadar fazla olduğunu anladım. Kafamdaki halk sağlığı hemşiresi-sağlık ocağı hemşiresi kavramı daha farklı bir şekle dönüştü. Aynı zamanda halk sağlığı alanında çalışmanın bireye daha fazla doyum sağlayacağını düşünüyorum. Modellerin analizi ve değerlendirilmesinde bir modeli uygulamaya geçirmede hangi kriterleri değerlendirmeli, hangi kriterleri göz önünde bulundurmalıyım? Sorularına cevap aldım. Modellerin uygulamada-araştırmada-yönetim de kullanılmasında örnek vakaların kullanımı konuları anlamamıza yardımcı oldu.
- Farklı bakış açılarıyla açıklanması, farklı yorumların bakış açımı genişletmesi etkiledi.
- İnsanın ve insanda var olan “güç”ün, hemşirelik bakımı ve sağlığı geliştirmede en önemli faktörlerden olduğunu fark ettim. Paradigma’nın bilim için çok önemli olduğunu öğrendim. Hemşireliğin gelişmesi için, bilim adamları topluluğu ve paradigmanın önemini anladım.
- Hemşirelik kuramcılarını hemşireliğe farklı bir hareketlilik getiriyor. Hemşirenin sadece tedaviye yönelik değil hem donanımlı olması gerektiği ve bu donanımı için neler yapabilir bunların öneminden bahsetmesi hemşireliğe farklı bir bakış açısı getirmiştir. Soyut ve felsefi boyutunun hemşirelikteki önemini görmemizi sağlıyor. Yani farklı bir hemşirelik modeli ile rutin hemşirelikten aslında çok farklılığın olduğundan bahsederek şimdiye kadar öğrendiğimiz hemşirelikten farklı olunması gerektiğini görmemizi sağlayarak, düşünmemize, katkıda bulunmuştur.
- Kuramcılar hasta bakımında yaklaşımların neler olması gerektiğini gösterdi. Somut konulardan

ötede, insanın hayat ve gelişim dönemleriyle ona yaklaşıırken nasıl olmalıyı gösterdi.

- Hemşirenin bu yanıtların neresinde desteklenmesi, nasıl desteklenmesi gerektiğini hümanist hemşirelik kuramında hemşirenin hastaya verdiği değerle insanın varoluşçuluğunu artıracaklarını ve bunu yapabilmeleri için hemşirenin donanımlı olması gerektiği.
- Hemşirelikte hastalık yoktur, hasta vardır. Birey kavramı vardır. Her birey birbirinden farklıdır.
- Bugünkü konuların kuramların hepsi çok soyuttu. Hepsisi sosyal çevreden ve bireyin çevreyle etkileşiminden bahsetmiş. Hemşirenin bireyi bütüncül değerlendirmesinden bahsediyor. Günümüzde Türkiye’de bakacak olursak biz bu uygulamaların çok gerisinde olduğumuzu düşünüyoruz.
- Artık hastalık kavramının çok arka planda olduğunu sağlık ve sağlığı geliştirmenin ön planda olduğunu, kuramcıların kuramlarında farklı bakış açılarıyla baktıklarını görüyoruz.
- Ekollerin (hemşirelik modellerinin) daha soyut, anlaşılmasının zor olduğunu düşünmüştüm ama bunların yaşamımızda olduğu, uygulamalarımızla iç içe olduğunu gördüm. Ayrıca farklı bakış açıları kazandırdı.
- Aslında hep içinde olduğumuz kullandığımız tekniklerin bilimsel çerçevesini görmek etkileyiciydi. Yumurta’nın içindeki civciv olarak görürsek aslında hiç kabuğa bakmamışız. Kabuğumuzu hemşireliğin yaslandığı temel dayanakları görüyoruz.
- Bağımsız rollerimi kullanabilmem benim ilgi, beceri ve bakış açımıyla ilgili olduğunu özümsemdim. Bakış açımı ne kadar geniş olursa bağımsız rollerim o kadar artar ve ben bireyi o kadar bütün değerlendirebilirim.
- Ben şunu anladım, hemşireliği bize anlatırken aslında anlatılmadığını fark ettim.
- İletişimin önemini daha iyi kavradık. Aslında hemşirelikte iletişimi kullanmadığımızı, durumun ne kadar kısır döngüye girdiğini gördük. En önemlisi klinikte doktorculuk oynayıp meslekten uzaklaşılması üzücü. İletim ve etkileşim bizim benliğimiz.
- Hemşirelik uygun paradigmlar ile değişime uğrayıp/uğratılıp profesyonel boyutlara taşınabilir. Bu amaçla bilinçlilik önemlidir.
- Taşı kaldırıp bir de altına bakmak kapı açtı, anahtar verdi, ama o kapı içerisi okyanus, çok şey var, eksikliklerimin çok fazla olduğunu fark ettim. Etkileşimi gördüm.
- Felsefik görüşümüz ve hastaya holistik yaklaşımımız gelişti, özbakım kuramını ve stresörlerle mücadelede neler yapacağımızı öğrendik.
- Derinlemesine bakmayı, geniş bakmayı öğrendik olaylara, kişilere. Kendimizi bilmeyi, öğrenmeyi bunun için düşünmeyi öğrendik.
- İnsana verilen değeri daha iyi görmüş olduk.

- Hemşirelik mesleğine bakış açımın geliştiğini, daha farklı açıdan bakmaya başladığımı hissettim.
- Hemşireliğin bilimsel yönünün yanında felsefik yönünü anlamış oldum. Hasta-hemşire ilişkisi konusunda daha ayrıntılı bilgiler edindim.
- Tarihteki hemşire kuramcılarının o dönemdeki kavramların neler olduğuna baktık. Günümüzde bu kavramları kullanıp kullanmadığımıza baktık. Böylece yaptığımız uygulamaların hangi kuramcıya göre olduğunu gördük. Bilimsel çalışmaların, bilgi üretmenin tarihte nasıl başladığına baktık. Böylece günümüzde yaptığımız yanlışları ya da doğruları fark ettim. Yanlış olarak bildiğim bazı şeylerin doğrularını öğrendim.
- Bu güne kadarki hemşirelik anlayışım içindeki boşlukların yavaş yavaş dolduğunu hissediyorum. Bu meslek adına daha güçlü olmaya başladığımı düşünüyorum.
- Açık sistem ve kapalı sistem kavramlarını kafamda daha da netleştirdim. Sanırım tüm teorisyenler insanla uğraştığı için esasında açık sisteme dahiller ve hepsinin bu sisteme göre teorilerinde uyarlanacak yönler var. Sosyal ve canlı bir organizma olan insanla uğraşan bilimler gibi hemşirelik biliminin temelinde de insan özelliklerini bilme var. Bu nedenle sadece hastalık-sağlık bilgisi bilmek kaliteli hemşirelik yapabilmek için yeterli değil. Hemşirelik eğitiminde sosyal bilimlerden, felsefeden, psikolojiden de eğitim verilmeli diye düşünüyorum. Kaliteli hemşirelik bence böyle bütüncül bir yaklaşımla olabilir. Hep yazıyorum ama yine yazacağım affınıza sığınarak yine bildiğim ama farkında olmadığım pek çok şeyin farkına vardım.
- Özellikle açık-kapalı sistemi merak ediyordum. Bu konuyu iyice netleştirdim. Ayrıca diğer kuramcılarının da bitişi ile, modellerin çok önemli olduğunu, buradakilerin dışında olan meslektaşlarımızın nasıl aktaracağımı düşünüyorum. Çünkü modeller doğrultusunda “hastanın, bakımın” ele alınması ile bazı şeylerin değişeceğini düşünüyorum.
- Her iki teoride de hemşirenin sorumluluğunun çok fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu modelleri kliniğe uyarladığımızda, şu anki hizmetin ne kadar sığ ve teknik boyutta kaldığını görebiliriz.
- Mesleği bilim olma yolundaki sıkıntıların benim düşündüğümünden daha farklı şeylerde olduğunu farkına vardım. Bilimselleşme yolunda ilerlemeyip daha da geriye götüren bir hemşire grubu hakim Türkiye’de. Acilen ele alınmaları gerekiyor. Eğitim sistemimizde de bilimselleşmeye ilerlemede katkı yok. Değişmiyoruz, değişmemiz gerektiğinin farkına vardım. Bundan sonra ne yapmalıyım düşünmem gerektiğini ve diğer meslektaşlarımızı da harekete geçirmem gerektiğini ama nasıl?
- Hemşireliğin geçmişten günümüze teorik bilgiye ulaşma çabası, fırsatlar ve tehditlerle bunların etkileşimleri, ortaya çıkan ürün ve hemşireliğe yansımaları açısından sistematik bir bilgi tabanına

sahip oldum. Bu temellerin üzerine her şeyi kurarak yorumlama imkânı buldum. Hemşirelik insan insana, kişilerarası bir etkileşimin yoludur.

- Doktora felsefesinin farklılığını hissettiriyor. Ayrıca bilimsel bilgi üretiminde kullanılan ekollerden pozitivist yaklaşımdan sonra (çok somut, katı bir anlayış) bir devrimi başlatan soyut bir anlayışı getiren Kuhn'u merak etmeye başladım. Sanki filmin en heyecanlı yerinde kaldık gibi hissettim. Merakla bekliyorum devamını.
- Doktora öğrencisi olmanın, kilit noktada bulunmanın önemini öğrendim.
- Bilimsel bilginin önemini ve hemşireliğin bilimselliği zihnime yerleşti. Bu konularda daha önce düşünmediğimi eksikliklerimin olduğunu fark ettim. Bilim ve hemşireliği farklı bir bakış açısından değerlendirebileceğimi öğrendim.
- Bilimsel yaklaşım ve tarihsel süreci bilim felsefesi dersinde aldığımızdan daha kolay ve anlaşılır bir şekilde dinledim ve bu konulardaki eksikliklerimi tamamlamış, bu ilgileri tekrar hatırlamış oldum. Paterson ve Zderad ile ilgili kuramın anlatılması sonucu soyut kavramları tam anlatma, hemde anlama konusunda yetersizliklerimizin olduğunu fark ettim, doktora sürecinde bu yetersizliklerimizin giderileceğini umuyorum. (giderilmesi gerektiğini düşünüyorum)
- Bilimsel sürecin ne olduğunu keşfettim. Bilimsel bilginin üretiminde ekollerin neler oluşturduğunu keşfettim. Ayrıca hemşirelikte bilimsel bilgi üretmede hangi basamaklarda nelere bakılması gerekiyor. Ayrıca empati ve sempati arasında farklılıklar konusunda netleştirdim. Sürecin kullanılmasının hemşireliğe getirdikleri ve süreci niye yaptığımız netleşti.
- Halen pozitivistin etkisinin tartışılması ama yine pozitivistler gibi davranma yolunda olmamız, yapacağımız bütün çalışmalarda halen böyle olması çok üzücü.
- Pozitivist düşüncenin önemini ve gereğini anladım.
- Hemşireliğin antipozitiflere daha yakın olabileceğini düşündüm.
- Kalitatif araştırmaların mesleğim açısından çok önemli olduğunu gördüm. Toplumun tanınmasının bu araştırma için önemli olduğu gibi bu araştırma sonucunda da toplumun daha iyi tanındığını fark ettim.
- Niteliksel ve niceliksel araştırma yöntemlerinin kullanımını verilen örnek çalışma ile çok netleşti. Bununla beraber araştırma sonuçları ve kullanılan ifadeler çok etkileyiciydi. Birçok kavramı şu anda anlattığımız çalışma üzerinde yerleştirebildik.
- Ülkemizde beklide çok yakınımızda olan kadınların yaşam koşulları hakkında hiç düşünmediğim şeylerin farkına vardım (kalitatif araştırma örneğine bağlı olarak).
- Kalitatif araştırmalar nedir? Nasıl olur? Kantitatif araştırma farkı nedir biliyordum ama örnekle incelememiz son derece verimli oldu ve çok zor olduğunu fark ettim. Bilimsel bilgi birikimimizin sağlam olması gerekiyor.
- Modellerin araştırmada, uygulamalarda analizin de neler yapmamız gerektiği işlenmekte. Modellerin ne kadar önemli olduğunu tekrar vurgulamış olduk ve ben dinlerken çok zevk aldım. Bu son değerlendirme yazımız olduğu için tüm dönemin çok verimli geçtiğini ve her dersin çok değerli olduğunu söylemek istiyorum. Mesleğimizle ilgili daha donanımlı olarak ayrıldığımızı bilmenizi istiyorum.
- Modellerin araştırmada kullanılmasının teorik çatısını oluşturabildim.
- Bilim ve estetik, insanlık için çalışmak.
- Nightingale daha önce birçok kez duyduğumuz bir kuramcıydı. Fakat esas üzerinde durmak istedikleri daha kesin olarak kafamızda netleşti. O günün şartlarıyla yapmak istediklerinin hala günümüzde geçerli olması dikkat çekiciydi.
- Hemşirelik kuramcılarında Florence Nightingale'in yaşadığı dönemde hemşirelik için yaptığı girişimlerin gerçekten önemli olduğu bir kez daha anlamış, hatırlamış oldum.
- Bugünkü derste kendimi 19. yüzyılda gibi hissettim. Zihnimde o dönemi canlandırdım, kendimi bir savaşın içinde buldum. Çok ilginçtir kendimi Florence Nightingale yerine koydum. Savaşta her yer yıkık dökük, askerler inleyip sızlıyor ve ben onlara bakım veriyordum. Onların yarasını sarıyordum, çok susamış bir askere kendi ellerimle su içiyordum, bacağı kopmuş bir askerin acısını paylaşıyordum ve daha birçok şey. Kısacası bugün kendimi 19. yüzyılda yolculuk yapmış olarak hissettim. O zor zamanlarda zorluklarla mücadele ediyor gibi hissettim.
- Hep duyduğumuz, uyguladığımız şeylerin isimlerini öğrendiğimi düşünüyorum. Dersin başında 1920'den günümüzdeki değişime baktığımızda çok büyük farkın olduğunu gördük. Tüm bu kuramcılar sayesinde hepsinin başka bir boyutunu ele almasıyla hemşirelik mesleğinin bu konuma geldiğini düşündüm. Ders dinleyince biz bunu biliyoruz, uyguluyoruz ama onların sayesinde uyguladığımızı unutuyoruz.
- Farkında olmadan kullandığımız kavramların mesleki gelişimdeki önemi. Aslında hemşirelik için pek çok şey yapılmış ve halen yapılmakta olduğunu fark ettirdi.
- F.N. bilmemize rağmen, bilmediğimiz birçok yönü öğrenmiş olduk. Nightingale hemşireliğin liderlerinden olduğunu biliyordum fakat istatistik, bilim alanlarında da donanımlı olduğu verdiği mücadeleleri daha iyi öğrenmiş oldum.

2. Öğrencinin hemşirelikteki profesyonelleşme ve bilimselleşme süreci içinde kendi sorumluluğunu görebilmesi

- Bu dersten sonra, yükümüzün o kadar ağır olduğunu hissettim ki ve benimle aynı görevi yapma-

ya çalışan tüm meslektaşlarımın bunlardan haberdar olmasının mutlaka ama mutlaka gerektiğini hissettim. Bana bir kapı açtı, anahtar verdi, ama o kapı içerisinde okyanus, çok şey var, eksikliklerim çok fazla olduğunu fark ettim, etkileşimi gördüm.

- Her koşulda hasta/sağlıklı bireyler için hemşire olarak çok şeyler yapabileceğimizi bir daha görmüş oldum.
- Be derste hemşireliğe, hemşireliğin içinden bakmayı öğrendim. Mesleğime nerelerde katkı yapabilirim, yapmalıyım mı sorguladığım, kafamda birçok soru işaretlerinin olduğu bir dersti. Öğrenme açlığımın olduğu, beklide farkında olmadığım birçok alanda geliştiğimi düşünüyorum.
- Bu dersle bakış açım, hemşirelik felsefem çok somutlaştı. Çok daha geniş bir bakış açısı ile bakmayı öğrendim. Uygulama yaparak, bir modeli nasıl kullanabileceğimi, böylece diğer modelleri de hayata geçirebilme düşüncesi oluşturdu. Keşke daha önce bu dersi alma fırsatım olsaydı. Eğitimde, uygulamada, araştırmalarda, bu bakış açısı ile hemşirelik mesleğine katkı sağlamak istiyorum.
- Her modelin temelini hasta olduğu ve farklı boyutlarını ele aldığını gördüm. Hepsinin temelinde de hemşire olduğunu düşündüm ve yapacak çok şeyimiz olduğunu tekrar tekrar hatırladım.
- Benner'in kuramında klinik hemşiresinde bulunması gereken özellikler ve klinik bilgide deneyim ve ustalığın önemi ve bununla ilgili sorunların klinikte nasıl çözülebileceği konusunda kafamda bazı soru işaretleri oluştu ve bunlara nasıl çözüm getirebilirimi bana düşündürdü.
- Nightingale 1800'lü yıllarda kadının çok pasif olduğu dönemde aldığı eğitimin etkisiyle hem kadının toplum içindeki statüsünü arttırmış hem de reformcu ve insan haklarına ilişkin görüşleri sayesinde hemşireliğin temelini atmıştır. O dönemde yaptığı uygulamalarla hemşirelik eğitimi üzerinde durmuş ve iyi bir eğitimden (formal) geçmiş bireyler tarafından verilmesi gerektiğini vurgulamış. İletişim, gözlem, istatistik ve çevre üzerinde daha etkili olmuştur. Nightingale'in o dönemde hemşirelik için yaptıkları bizim bu dönemde neler yapabileceğimiz için bir ışık oluşturdu.
- 1854'ten günümüze geçen 200 yıllık zamana rağmen Florence Nightingale'in üzerinde durduğu temel kavramlarda hala çok ciddi eksikliklerimizin olduğunu bu derste daha güçlü fark ettim. Bu temel ilkeleri ne tam öğretebiliyor ne de uygulamada yerleştirebiliyoruz. Bence neler yapılabilir daha ciddi düşünmeli ve uygulamaya koymalıyız.
- Toplumdaki gebelerin (bir kalitatif araştırma sonuçları) her şeyin farkında olduğunu, bir buzdüğünün altında kocaman sorunlar olduğunu, bunları aşmak için bizlere çok iş düştüğünün bir kez daha gördüm.
- Ayrıca sunduğunuz araştırma sonuçları ile sağlık ekibi içinde yapabileceğimiz o kadar çok şey

olduğunu ve halka hizmet vermede çok sorumluluğumuz olduğunu düşündüm. Ayrıca ne kadar az şey yaptığımızı düşündüm.

- Bilgiye sahip oldum. Isı ve sıcaklığın farkı iyice netleşti. Sunduğunuz araştırma verileri ile sorumluluklarımızın bir kez daha farkına vardım.
- Anlatılan konuların oldukça anlaşılır olduğunu düşünüyorum. Grup çalışması açısından sağlığın anlamı, değerini işçilere biraz olsun farkına yaptırmış olmaktan mutluluk duydum. Sağlığı korumanın geliştirilmenin önemini ve sağlığın farkındalığını sağlamanın önemi ortaya çıkmış oldu. Kendi adıma da sağlık adına kendimizde değiştirmeye gücünü anlamış olduğumu düşünüyorum. Ayrıca her konuda neredeyiz, ne yapıyoruz ve ne yapmalıyız bunun önemini kavramış olmanın önemini anladığımı düşünüyorum.
- Sağlığı koruma ve geliştirme kavramlarını görmek beni heyecanlandırdı. Hemşirenin tedavi edici rolünün yanı sıra bireylerin sağlığına ya da yaşamına anlam katma kavramlarında hemşirenin ne yapacağı, nasıl donanıma sahip olması gerekmektedir? Ben bireyin bilincini artırmak için neler yapmalıyım?
- "Sağlık" kavramına ve "sağlığın korunma/geliştirilmesine" odaklanılmalı. Sağlık konusunda bilinçli olmanın, bireyin bilincini geliştirilmesinin önemli olduğunu anlamış olduk. Tüm bu bilgiler hasta bireyle karşı karşıya geldiğimizde bireyin bilincini nasıl artırabiliriz veya bireye nasıl bilinç kazandırabiliriz? Sorusuna cevap vermemizi sağladı.
- Kültürel değerlere saygı, korunması, kabul edilmesinin önemli olduğu ancak sağlıkla kültürel değerlerin iyi yordanması bu konuda bilimsel, eğitici ve politik anlamda çalışmalar olması gerektiği konusunda daha geniş düşünmem gerektiğini anladım.
- Transkültürel hemşireliğin ne kadar önemli olduğunu anladım. Hastalara yaklaşımda hastanın kültürel değerlerine de değer vererek bakım vermek gerektiğini bir kez daha anlamış oldum. Ayrıca antropolojiyle ilgili çalışmalara daha fazla önem vermem ve okumam gerektiğini düşündüm.
- Öğrencilere bilgi dışında verilebilecek birçok şey olduğunu düşündüm. Bugün klinik ya da sahada daha çok çalışmak istiyorum.
- Çok aktif okumadığımı hissettim.
- Kendimi daha çok sorgulamaya başladım. Bir hemşire olarak üzerime düşen görevlerimi daha bilinçli yapmama olanak sağladı.
- Ders müfredatımızı düşündüğümüzde entegre sisteme geçmekte ne kadar iyi ettiğimizi düşünüyorum. Ancak araştırma dersini entegre edemedik şimdi benim kafamda acaba bu dersi nasıl entegre edebiliriz soruları takılıyor.
- Türkiye'de ki hemşirelik programlarındaki müfredatların eksiklikleri bir bir gözümün önünden geçti. Okul olarak nasıl müfredatımızı değiştireceğimizi düşündüm. Okul olarak değişimi gerçek-

leştiremesek de ben grubumla kendi dersim için bunu geliştirmek için harekete geçmenin gerektiğini düşündüm.

- Eğitim çalışmalarımızı daha planlı bir şekilde uygulamaya koymamız sistemli çalışmamız gerektiğini, bunu uygulamaya koymamızın önemini gördüm.
- Akademik toplantılarda müfredat programına yeniden bakmayı önereceğim. Çünkü çıktılarımızda sorun var.
- Öğrenciye kronik bir hastalığı anlatırken uyum modelini rahat kullanabilirim.
- Bireye yönelik hemşirelik uygulamalarını öz bakım modelime göre planlayabilirim.
- Kısacası; hemşirelikte bilimsellik için yapacağımız, yapmamız gereken çok şeyler var.
- Çok çalışmak gerekli. Ama heyecanlı. Bilimin doğumu sancılı bir süreç.
- Çok çalışmamız lazım. Bilgiyi üretmek ve insan da kullanmak için çalışmak lazım. Bilgiyle bizim de etkileşmemiz lazım.
- Kesinlikle, hemşirelikte, araştırmayı, teorileri ve sağlık politikalarını kapsayan hemşirelik hizmetlerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin bir şeyler yazmaya karar verdim.
- Yaptığımız araştırma ve edindiğimiz bilgilerin uygulamaya yansımadığını bir daha fark ettim ve bunu nasıl yapmamız gerektiğini ve topluma nasıl yansıtacağımızı bir daha düşündüm. Ayrıca eğitim sırasında sağlık elemanlarında iletişim ve etik uygulamaların ne kadar önemli olduğu bir daha fark ettim ve mutlaka eğiticiler olarak bunu öğrencilere nasıl vermemiz gerektiği üzerinde durmalıyız.
- Yapılan çalışmaların sonuçlarının da derslere yansıtılması bizimde öğrencilere ders verirken ne, neden ve niçinlerinin daha iyi verilebileceği ve anlamayı daha da kolaylaştıracağımı düşünüyorum.
- Yaptığım yüksek lisans tezimi değerlendirmemi sağladı. Bugünkü tartıştığımız bilimsel bilgi, araştırma süreci, doktora tezimi için bana ipuçları verdi. Kafamda doktora tezimi nasıl yapabilirim? Neleri keşfetmem gerektiğini saptadım. Yüksek lisans tezimi hiç böyle değerlendirmemiştim. Bugünkü ders ile farklı bir bakış açısı ile değerlendirmemi, nasıl devam edebilirim yeni çalışmalarla, devam ettirmem gerektiğini anladım.
- Betty Neuman'ın kuramı, normal sağlık sistemimizde geçerli olan bir yapıya uyum sağladığı için çok anlaşılır oldu. Ayrıca çalışmalarımıza teori ve modelistleri ekleyerek değişik yönlerde bakıp şekillendirebileceğimizi görmek beni çok memnun etti. Doktora tezimde kullanmayı düşündüm.
- Bireyin ve çevrenin kendine özgü yapılarının birbirini etkilediğini, korumanın hemşirelikte önemine daha farklı bir gözle baktım, farklı düşünme bakış açısı oluştuğunu düşünüyorum. Hemşirelik

araştırmalarının insan faktörü açısından eksik yönlerinin ele alınması gerektiğini fark ettim.

3. Öğrencinin bir hemşirelik modeli/kuramına göre saha/klinik uygulama deneyimlemesi

- Modellerin, analizi, değerlendirilmesi, uygulamada kullanımı araştırmada kullanımı benim kuramcılarını sentez etmemi kolaylaştırdı. Doktora programının bu kuram stajı bana farklı bakışlar açtı. Kısa bir süre içerisinde bile topluma ulaşabileceği, çok şeyler başarabilecek bir grup olduğumuzu, potansiyellerimizi kullanmamız ve bunu sürekli yapmamız gerektiğini gördüm. Toplumun birçok konuda eğitime, farkındalığa, bilinçlenmeye ihtiyaç duyuyor. İki günlük ebeveyn ve çocuklarla görüşmeler çok büyük bir deneyim oldu. Aldığım geri bildirimler bana çok büyük doyum verdi. Kısa bir sürede başarmak güzeldi. Modellerin müfredatta kullanımı bana sonuç/çıktı/ öğrencideki kaliteyi artırmak adına çok önemli. Modellerin araştırmada ve uygulamada kullanımı mesleğim adına yenilikler getirecektir.
- Kendimi güçlü hissediyorum!! Modelleri benden sonraki meslek hayatımda kullanmaya çalışacağım. Hemşireliğimizin özelleşmesi ancak böylece gerçekleşecektir. Kuramcılarının fikirlerini öğrenip, modelleri kullanmayı öğrenmek bana güç verdi sanırım. Modellerin kullanımını görmek bütün bir dönemin entegresiydi aslında. Ve de son derece önemliydi. Olmasaydı kafam bu kadar netleşmeyecekti. Şu anda netleştiğini düşünüyorum ve “ne yapabilirime” bakmak için çabalayacağımı hissediyorum.
- Güzel ve yalnız ülkenin, fakir ama iyi niyetli insanları ile tanıştım bugün. Bakarken görmediğimiz ama görünmek isteyen insanların çığlıkları. Bir ışığa doğru koşan pervaneler gibi bizi kucakladılar. En özellerini paylaştılar. Sözlerden ziyade bakışın önemi, kelime darlıklarının bakış ve korkulara yansması. İnsanların güçlerini hissettirmek, çalışmanın güzelliğine inanan şairin dediği gibi; memleket isteri kekresin mutlu, eşit, sağlıklı gururlu olduğu. Temizliğe gönülden inanmışlar. Ama kendilerini değerlerini önemsiz hissediyorlar. Bugün baktığımda ben şanslı bir gruptam. Ama bu şansımı kimin için kullanmalıyım bunu artık anladım. İyi niyetli, çalışkan, kararlı ve sorgulayan biri olmalıyım. Bu ders ve uygulama bana kendimi ve mesleğimi sorgulamayı öğretti. Ben çok çalışmaya inanırım ve yaparım. Ama artık kimler için çalışacağımı da öğrendim. Sadece kitap değil, insanları da okumalıyım. En önemlisi çok çalışmalıyım. Birde artık elma toplayacağım hocam. Sizin öğrettikleriniz ışığında ve insanlarımız için. Değişimin korkuları var bizde. Ama bunu aşıp önümüze bakmalıyız.
- Bugün şimdiye kadar farkında olmadığım bir grupla “temizlik işçileri” ile tanıştık. Onların işle ilgili kaygıları, kendilerini değersiz hissetmeleri beni çok üzdü. Sevindirici bir nokta o insanların eğitim düzeyleri düşük olmasına rağmen kendilerini yetiştirmiş olmaları idi, sağlıkları ile ilgili ve temizlik konusunda farkındalıkları vardı. Bu beni mutlu

etti. Bugünden sonra artık bu insanlara (temizlik işçilerine) karşı daha duyarlı davranmaya karar verdim.

Sonuç

Bu ifadeler, her bir öğrencinin çok farklı yerde durduğunu, çok farklı kazançlar sağladığı ve çok farklı yollarda farklı tempolarda ilerleyeceğini göstermektedir. Öğrencilerin bu yönlerden bu ders ile beslenmiş olmaları bile dersin hedeflerine ulaştığı anlamına gelmektedir.